

CRI(2022)06
Version suédoise
Swedish version

**ECRI:S ALLMÄNNA
POLICYREKOMMENDATION NR 5
(REVIDERAD)**

**OM ATT FÖREBYGGA OCH BEKÄMPA
ANTIMUSLIMSK RASISM OCH
DISKRIMINERING**

ANTAGEN DEN 8 DECEMBER 2021

Strasbourg, 1 mars 2022

Observera att föreliggande dokument är en översättning. Vid oklarhet hänvisas till de ursprungliga versionerna på engelska och franska.

Utgiven av
Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI)
Europarådet - 2022
Strasbourg

INNEHÅLL

I.	Förord.....	4
II.	Bakgrund och situation.....	7
III.	Rekommendationer	18

I. **Förord**

ECRI - Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (The European Commission against Racism and Intolerance) har:

med hänsyn tagen till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna,

med hänsyn tagen till FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering,

med hänsyn tagen till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, i synnerhet artikel 14,

med hänsyn tagen till protokoll nr 12 till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, vilken innehåller en generell paragraf som förbjuder diskriminering,

med hänsyn tagen till tilläggsprotokollet till Konventionen om it-relaterad brottslighet angående kriminalisering av rasistiska eller främlingsfientliga handlingar utförda genom datorsystem

erinrande om ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 1 om bekämpande av rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och intolerans, nr 2 (reviderad) om jämlikhetsorgan för att bekämpa rasism och intolerans på nationell nivå, nr 6 om att bekämpa spridning av rasistiskt, främlingsfientligt och antisemitiskt material över internet, nr 7 om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering, nr 8 om att bekämpa rasism under kampen mot terrorism, nr 10 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom och genom skolutbildning, nr 11 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom polisarbetet, nr 14 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom anställning och nr 15 om att bekämpa hatretorik,

med hänsyn bland annat tagen till rekommendation 1162 (1991) från Europarådets parlamentariska församling om den islamska civilisationens bidrag till den europeiska kulturen, resolution 1605 (2008) om muslimska grupper i Europa som konfronterats med extremism, resolution 1743 (2010) om islam, islamism och islamofobi i Europa, resolution 1887 (2012) om diskriminering av flera slag mot muslimska kvinnor i Europa och för lika möjligheter,

erinrande om vitboken om interkulturell dialog – *Living together as equals with dignity* – 2008 (att leva tillsammans som jämlikar med värdighet) från Europarådets ministerkommitté,

med hänsyn tagen till EU-rådets rambeslut 2008/913/JHA om att bekämpa vissa former av och uttryck för rasism och främlingsfientlighet genom användning av straffrätten, till EU:s handlingsplan för antirasism 2020-2025: *A Union of equality* (en jämlik union) och till EU-kommissionens och EU:s byrå för grundläggande rättigheters arbete inom området hatbrott och bekämpande av antimuslimskt hat och diskriminering,

erinrande om rapporterna från FN:s särskilda rapportör om nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och likartad intolerans, i synnerhet om att bekämpa

rasdiskriminering, främlingsfientlighet och likartad intolerans vid terrorismbekämpning från 4 augusti 2017,

noterande rapporten om att motverka islamofobi/antimuslimskt hat den 13 april 2021 av FN:s särskilda rapportör om religions- och trosfrihet,

noterande FN:s strategi och handlingsplan rörande hatretorik 2019,

erinrande om den vägledning från 2011 som presenterades av ODIHR/OSCE (*Office for Democratic Institutions and Human Rights of the Organization for Security and Cooperation in Europe – Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter vid Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa*), Europarådet och UNESCO (UN Educational, Scientific and Cultural Organisation – Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur) med titeln *Addressing islamophobia through Education: Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims* (motverka islamofobi genom utbildning: riktlinjer för utbildare om att motverka intolerans och diskriminering mot muslimer),

noterande tillsättningen av den Särskilda representanten för Europarådets generalsekreterare om antisemitisk, antimuslimsk och andra former av religiös intolerans och hatbrott, samt av särskilda rapportörer/representanter och koordinatörer för att bekämpa antimuslimsk rasism inom FN, OSCE och EU,

erinrande om de principer som finns i politiska partiers egna regeldokument,

övertygade om att religioners fredliga samexistens i ett pluralistiskt samhälle bygger på respekt för jämlikhet och icke-diskriminering mellan religioner i en demokratisk stat med tydlig åtskillnad mellan statens lagar och religiösa institutioner,

erinrande om att judendom, kristendom och islam har påverkat varandra och påverkat europeisk kultur i århundraden och erinrande om islams i detta sammanhang positiva bidrag till den pågående utvecklingen i europeiska samhällen som den är en integrerad del av,

beklagar djupt att islam och muslimer emellanåt framställs baserat på fientliga stereotyper med följden att denna religion och dess följare eller de som uppfattas vara det framstår som ett hot,

avvisar alla deterministiska synsätt på islam och erkänner den stora inneboende mångfalden inom utövandet av denna religion,

uppmärksammar den markanta ökningen av antimuslimskt hat och diskriminering i många av Europarådets medlemsstater, och understryker att denna ökning även kännetecknas av nutida former av detta fenomen, vilka har haft en nära koppling till världshändelserna, i synnerhet terrorattackerna den 11 september 2001, de därpå följande ansträngningarna i kampen mot terrorism, situationen i Mellanöstern och den ökande migrationen från länder med en muslimsk majoritet till Europa,

fast övertygade om att det hat och de fördomar som drabbar muslimska samhällen, vilka kan anta olika former, inte enbart genom negativa attityder utan också, i varierande grad, genom diskriminerande handlingar, hatretorik och hatbrott – behöver bekämpas aktivt som en del i kampen mot rasism,

avvisar alla dåd och manifestationer där religion används för att rättfärdiga våld och extremism,

beklagar djupt förekomsten av falska anklagelser vilka påverkar muslimska grupper som helhet utan att särskilja mellan muslimer och extremister i religiös förklädning,

betonande ansvaret som ligger hos Europarådets medlemsstater för att säkerställa att förebyggande av och kampen mot terrorism inte negativt påverkar någon specifik etnisk, religiös eller språklig grupp,

erinrande om behovet för medlemsstater att främja integrationen av nya samhällsmedlemmar i en tvåvägsprocess samt att säkerställa inkluderingen av sina redan sedan länge mångfaldiga befolkningar, i syfte att bidra till att förebygga rasistiska, diskriminerande eller främlingsfientliga reaktionerna från vissa samhällssegment på de stämningar som genereras av kampen mot terrorism eller religiös extremism, eller då man hanterar utmaningarna med en växande migration,

noterande att antimuslimsk rasism och diskriminering ofta har en intersektionell dimension som verkar mot flera grunder – som religion, nationellt eller etniskt ursprung och kön,

med djup oro noterande en trend av könsbaserade övergrepp mot muslimska kvinnor, i synnerhet de som visar sin tro offentligt,

betonande att yttrandefriheten i ett demokratiskt samhälle måste tillåta öppen debatt om frågor som rör religion och trosföreställningar, samtidigt som man tar hänsyn till att hatretorik mot någon religiös grupp inte är förenligt med denna frihet,

noterande att internet i allt högre grad har använts som ett verktyg för att sprida antimuslimskt hat och fördomar och att de sociala nätverken har misslyckats med att vidta verkningfulla åtgärder för att förhindra detta farliga missbrukande av deras plattformar,

dessutom övertygade om att ett adekvat gensvar på dessa fenomen endast kan formas genom gemensamma ansträngningar av alla berörda parter i de europeiska samhällena, inbegripet representanter för olika samhällsgrupper, religiösa ledare, akademiker, civilsamhällets organisationer och andra viktiga institutioner, inklusive de inom utbildning, idrott, kultur och politik,

betonande att ansträngningarna för att motverka antimuslimskt hat och fördomar behöver inbegripa ett noggrant tillämpande av lagbestämmelser mot rasism och rasdiskriminering riktade mot alla förövare och till gagn för alla offer – med särskild tonvikt på bestämmelser mot uppvigling såväl till rasistiskt våld som till rasdiskriminering,

dessutom övertygade om att dessa ansträngningar också behöver inbegripa ett främjande av dialog och samarbete mellan olika samhällssegment på lokal och nationell nivå, inklusive dialog och samarbete mellan olika medlemmar av kulturella, etniska och religiösa grupper genom att hämta inspiration från interkulturella arbetsmetoder,

starkt betonande utbildningens roll inom främjandet av tolerans och respekt för mänskliga rättigheter, och därmed även i kampen mot antimuslimsk rasism och diskriminering,

betonande behovet av att myndigheter förebyggande bemöter antimuslimsk rasism och diskriminering genom utbildning, samt säkerställer att utbildningssystemen utvecklar elevers och studenters motståndskraft mot antimuslimskt hat och fördomar, och att man agerar med kraft mot fall av antimuslimsk rasism och diskriminering inom utbildningsmiljöer,

betonande att en mångfald av trosriktningar i pluralistiska samhällen är en tillgång och att principen om ett mångreligiöst och interkulturellt samhälle går hand i hand med religioners vilja att samexistera i ett samhälle som de utgör en del av,

betonande att alla religioner behöver bidra till att fostra social sammanhållning samt medlemsstaternas plikt att respektera alla religioner på samma villkor,

beslutat att förnya sin allmänna policyrekommendation nr 5 om att bekämpa intolerans och diskriminering mot muslimer i enlighet med dess färdplan mot faktisk jämlikhet som togs fram vid dess 25-årsjubileum.

II. Bakgrund och situation

Generell kommentar

1. Det är ECRI:s uppgift och avsikten med denna allmänna policyrekommendation (GPR) att förebygga och motverka offentliga yttringar av antimuslimsk rasism. I detta sammanhang är det också viktigt att framhäva att medan ECRI:s allmänna policyrekommendationer är riktade till nationella myndigheter i Europarådets medlemsstater, så ska förebyggande och bekämpande av antimuslimsk rasism och diskriminering betraktas som alla samhällsmedlemmars ansvar.
2. Europeiska samhällen utgör en brokig kulturell väv, sammanflätad av olika etniska, religiösa, historiska och filosofiska bakgrunder – där muslimer i århundraden har varit en integrerad och respekterad del och till vilken de också har bidragit. Trots detta har det uppstått ett trängande behov vad det gäller att skapa koncept för att möta nya utmaningar i att förebygga och bekämpa rasism och diskriminering mot muslimer sedan år 2000. Detta behov har växt sedan terrorattackerna av al-Qaida den 11 september 2001, i samband med ökningen av antalet ankommande migranter till Europa på senare tid – där vissa är muslimer – samt då allt starkare främlingsfientliga, ultranationalistiska populistiska partier och rörelser har utvecklats. Dessa utvecklingstrender har lett till en markant ökning av såväl våldsamma som icke våldsamma antimuslimska handlingar och retorik, vilka har blivit allt mer accepterade i samhället. Antimuslimskt hat och fördomar är vanligt förekommande i samhället, och de sprider sig genom institutioner, politik och samhälle och ekonomisk verksamhet. Och fastän antimuslimskt hat i Europa har kritiserats och fortsätter att kritiseras av många stater, så har det saknats ett otvetydigt, starkt och väl koordinerat gensvar med syftet att förebygga och bekämpa dessa på ett varaktigt sätt både på nationell och europeisk nivå.

A. Historisk utveckling

3. Muslimernas och islams historia i Europa – som en del av Europas historia – är både mångfacetterad och lång.¹ Islam, judendom och kristendom har gemensamma rötter och många gemensamma värderingar. Denna förbindelse mellan dem avspeglas också tydligt i Europarådets olika medlemsstaters historia. I vissa av dem har samspelet med muslimer och islam pågått i århundraden. I andra är sådana erfarenheter något relativt nytt. I många medlemsstater är de muslimska grupperna en minoritet, samtidigt som det även finns medlemsstater där muslimerna utgör samhällets majoritet. Detta förändrar dock inte det faktum att islam och muslimska grupper är en viktig del av Europas historia.
4. Från 600-talet till 1500-talet, en tid då man utförde korståg och strävade efter att återerövra det heliga landet, sågs muslimer och islam som "de andra" eller "fienden". Senare framställde koloniala och orientalistiska beskrivningar – av vilka vissa lever kvar än i dag – muslimer som mindre civiliserade, varvid bilden av ett homogent och hemmahörande "oss" förstärktes. De skadliga och beständiga följderna av kolonialismen har också haft en stark påverkan på negativa uppfattningar om muslimer och islam under de senaste årtiondena. Ett antal globala händelser och incidenter – exempelvis oroligheter och internationella konflikter i olika regioner – har också inverkat på nutida beskrivningar av och uppfattningar om muslimer och islam generellt i Europa.

¹ Se även: Europarådets parlamentariska församling (PACE), rekommendation 1162 (1991), Den islamska civilisationens bidrag till europeisk kultur.

5. al-Qaidas attacker i USA den 11 september 2001 har beskrivits som ett "avgörande ögonblick" för intensifieringen av negativa stereotyper om muslimer och islam. Negativa framställningar har intensifierats ytterligare i efterdyningarna av attacker utförda av det så kallade IS och andra terroristgrupper i olika regioner, däribland i Europa.² Ställda inför svåra utmaningar i att bemöta dessa fruktansvärda handlingar och hantera de grundläggande orsakerna bakom dessa har medlemsstater vidtagit bestämda åtgärder på många nivåer. Men ett flertal politiska åtgärder för att bekämpa terrorism och med denna sammanhörande narrativ har tyvärr haft en djupgående effekt i att skapa och förstärka negativa stereotyper som orsakar nutida former av antimuslimska stämningar. Samtidigt har en ökad invandring till Europa från konfliktområden med muslimsk majoritet lett till att ordet "muslim" många gånger blivit synonymt med termerna migrant, asylsökande och flykting i det offentliga samtalet och fått en nedsättande innebörd. Samtidigt har oro över det som allmänt omtalas som islamism – med betydelsen politisk extremism förklädd i religiös dräkt³ – också förstärkt antimuslimska stämningar.

B. Precisering av begrepp och definitioner

6. Trots mångfalden av termer för deras nationella eller etniska ursprung, språk och medborgarskap samt religiösa inriktning och utövande omtalas muslimer i dag ofta och felaktigt som en homogen, sammanhållen grupp. Konstruktionen av denna förenklade och statiska "muslimska" identitet har blivit vanligare de senaste årtiondena. I de flesta antimuslimska narrativ runt om i Europa är, så som det har observerats av ECRI i dess landsrapporter, den stereotypa bilden av "muslimer" till stor del förknippad med fyra huvudsakliga och besläktade egenskaper. Dessa är: olikhet, efterblivenhet, hot och kulturell inkompatibilitet med europeiska kärnvärden som mänskliga rättigheter och demokrati. Sådana stereotyper omvandlas lätt till antimuslimsk rasism och diskriminering om de hävdar att vissa grupper framställs är så olika att de inte kan leva tillsammans. ECRI:s synpunkt är att ideologier som bygger på att nationella, etniska eller religiösa grupper är inkompatibla utgör ett lika stort hot mot den sociala sammanhållningen som ideologier baserade på "rasers" överlägsenhet.⁴
7. Antimuslimskt hat och diskriminering ska också ses i termer av det som benämns "rasifiering".⁵ ECRI:s övervakningsarbete har visat att antimuslimska stämningar samtidigt riktas mot olika markörer för utskiljande som används för att definiera "olikhet", exempelvis religion och etnisk eller nationell bakgrund. Då det att vara muslim – faktiskt eller uppfattat – blir en identitetsmarkör kan muslimer också "rasifieras" baserat på sitt utseende, religiösa eller kulturella särdrag – oavsett om de själva identifierar sig som muslimer eller inte. Dessutom finns det olikheter i hur muslimska män och kvinnor rasifieras. Såväl muslimska män som kvinnor kan framställas som att de hör samman med våldsdåd, men muslimska kvinnor beskrivs ofta som förtryckta, passiva och i avsaknad av intellekt och egenmakt.

2 Se Europarådet, PACE, Resolution 2090 (2016), Bekämpa internationell terrorism samtidigt som Europarådets normer och värden upprätthålls, i synnerhet § 7 och 8.

3 Se Europarådet, PACE, Resolution 1743 (2010) om islam, islamism och islamofobi i Europa, § 20. I denna allmänna policyrekommendation används termen 'islamist' för de som förespråkar islamism: alla muslimer är inte islamister (bara en minoritet). ECRI betonar med skärpa att detta inte ska missförstås eller felaktigt tolkas som att ECRI på något sätt rättfärdigar fördomar, diskriminering eller hat mot muslimer.

4 ECRI:s årsrapport (2010): §12.

5 Se ECRI's opinion on the concept of "racialisation" (ECRI:s åsikt om begreppet "rasifiering") (2021), i synnerhet § 5.

8. Med hänvisning till den allmänna policyrekommendation nr 7 om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering samt baserat på definitionen av rasism som "föreställningen att ett skäl som 'ras'⁶, hudfärg, språk, religion, nationalitet eller etniskt ursprung rättfärdigar förakt mot en person eller en grupp personer, eller föreställningen om en persons eller grupp av personers överlägsenhet"⁷, anser ECRI att rasism är en lämplig definition då man bemöter fenomenet med hat och diskriminering mot muslimer eller de som uppfattas vara muslimer. Dessutom anser ECRI att en sådan specificering är ett viktigt steg mot ett fullständigt erkännande av och förståelse av fenomenet som en specifik form av rasism, enligt sin definition av rasism.⁸
9. I detta sammanhang är visserligen termen islamofobi numera etablerad i den politiska terminologin och har tagit plats som en ofta använd politisk term, men den har återkommande utmanats, framför allt rörande den potentiella oavsiktliga följden att dess användande och påståenden om dess möjliga politiska och ideologiska utnyttjande kan leda till att rimlig kritik mot islam inte framförs, så att yttrandefriheten riskeras. Uttrycken "antimuslimskt hat" och "antimuslimska fördomar" används även de ofta. ECRI noterar att trots den omfattande litteraturen och långdragna diskussioner om användningen av de här termerna, så finns det en brist på allmänt accepterade termer och definitioner för detta fenomen. I denna allmän policyrekommendation benämner ECRI fenomenet som antimuslimsk rasism och diskriminering baserat på de skäl som angivits ovan, samtidigt som även "antimuslimskt hat" och "antimuslimska fördomar" används i syfte att beteckna den komplexa och omfattande uppsättningen av hatretorik och våld, samt alla former av diskriminerande handlingar riktade mot muslimer eller de som uppfattas vara muslimer.
10. ECRI noterar att likt all uteslutande dynamik är antimuslimsk rasism starkt kontextberoende och kan variera över tid och mellan olika platser. Det finns alltså inte ett slags rasism, utan olika kontextspecifika rasismer, vilka kan ta sig uttryck - implicit eller explicit - inte bara i enskilda attityder och handlingar, utan också strukturellt i politiska initiativ eller institutionella strukturer. Dessa uttryck inbegriper fördomar, stigmatisering, diskriminering (inklusive profilering), hatretorik och hatbrott, samt uteslutande från viktiga sfärer som utbildning, anställning och bostad.
11. Tolerans har varit en central princip för att bära upp religionsfriheten vilken möjliggör att man kan upprätthålla en gemensam allmän ordning. Tolerans syftar till respekt, acceptans och uppskattande av den rika mångfalden av kulturer i vår värld, våra uttryckssätt och våra sätt att leva som människor.⁹ Religionsfriheten å andra sidan har många dimensioner och den kan beröra andra mänskliga rättigheter, inklusive rätten till skydd mot diskriminering. Den intolerans som upplevs av faktiska eller upplevda muslimer är i vissa fall helt enkelt former av religiös intolerans riktad mot muslimska troende. Fördomar mot en förenklad version av essensen inom islam och muslimer utgör en väsentlig del av den antimuslimska rasismen, och inom religiös intolerans där religionen i första hand ses som ett problem, uttrycks ofta åsikter om islam som en religion vilken till sin essens motsätter sig grundläggande mänskliga rättigheter, som yttrandefrihet och jämställdhet mellan könen.

6 Då alla människor tillhör samma art bestrider ECRI teorier baserade på förekomsten av olika "raser". Emellertid använder ECRI denna term för att säkerställa att personer som ofta och felaktigt uppfattas som hörande till "en annan ras" inte förnekas nödvändigt skydd. Se ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 7 om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering.

7 ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 7, 1.a.

8 Se exempelvis handlingsplan mot rasism 2020-2025.

9 Artikel 1 i UNESCO:s deklaration om toleransens principer (1995). I samma artikel fastslås även att tolerans inte är 'endast en moralisk plikt, utan även ett politiskt och juridiskt krav'.

12. ECRI noterar att antimuslimsk rasism inte alltid är så enkelt som enbart fientlighet mot en "religion" och att den har en nära koppling till andra former av uteslutande, vilka kan höra samman med motvilja mot invandrare, främlingsfientlighet och fördomar mot kön eller samhällsklass. Med andra ord är antimuslimsk rasism mångbottnad och intersektionell. I många fall har flyktingar, asylsökande och migranter (från länder med en muslimsk majoritet) betraktats som "muslimer" eftersom dessa ofta inte bara definieras efter sin religiösa tillhörighet, utan även i termer av deras uppfattade etniska eller nationella bakgrund. Vidare betraktas europeiska muslimer ibland som migranter baserat på att deras religiösa identitet anses som "främmande". Muslimska kvinnor som bär synliga religiösa symboler eller svarta muslimer utsätts i högre grad för diskriminering, hatretorik och våld beroende på intersektionell behandling av kön, religion och/eller hudfärg – eller baserat enbart på någon av dessa identiteter (till exempel sexism¹⁰ och rasism mot svarta).
13. Intersektionalitet är ett sätt att beskriva hur "flera grunder till identitet" samspelar¹¹ vid upplevelse av uteslutande och fientlighet. Det är därför ett mycket viktigt begrepp för att fånga upp följderna av samverkan mellan två eller flera kombinerade former av diskriminering eller underordnande system, och bemöter det sätt på vilket de bidrar till att skapa olika lager av bristande jämlikhet.¹² ECRI anser därför att detta begrepp är avgörande för att förstå fenomenet med antimuslimsk rasism i all dess komplexitet.

C. Nutida former av antimuslimsk rasism och diskriminering

14. Antimuslimsk rasism rör sig längs tre huvudaxlar: nedsättande stereotyper och hat, inbegripet hatmotiverat våld, cykliskt förstärkande nackdelar, samt förnekande och till och med utplånande av kultur och religion. Detta fenomen tar sig inte enbart uttryck som fall av fientlighet eller diskriminering mellan personer, utan kan också vara strukturellt.¹³
- *Stigmatisering*
15. Processen att "främmandegöra" börjar ofta med svepande generaliseringar. På grund av ett vanemässigt avbildande av islam som ett yttre "hot" mot starkt europeiska normer och värden, har muslimer i allt högre grad blivit till syndabockar och stigmatiserats. Denna ökande trend har ytterligare förstärkts av rädslan för islamism¹⁴ samt ökningen av extremistiska och våldsamma islamistiska¹⁵ rörelser¹⁶ samt terrorattacker som påstås ha utförts i islams namn, vilka många gånger har blivit till instrument för att avbilda muslimer i allmänhet som ovilliga och oförmögna att integrera sig i europeiska samhällen och därför är ett säkerhetshot.¹⁷

10 Se, i samband med detta, rekommendationen CM/Rec(2019)1 från Europarådets ministerkommitté till medlemsstaterna om att förebygga och bekämpa sexism.

11 EU – Europarådet, FRA - ECtHR, Handbook on European non-discrimination law (2018) (handbok om europeisk lag mot diskriminering), s. 59.

12 Rapport från expertgruppsmötet om köns- och rasdiskriminering, OHCHR (kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter) och UNIFEM (FN:s utvecklingsfond för kvinnor), DAW (FN:s avdelning för främjandet av kvinnors utveckling) (2000).

13 Strukturell diskriminering är sammanflätad med det sätt på vilket våra samhällen fungerar, och påverkar genom normer, rutiner, attitydmönster och beteenden som skapar hinder för att uppnå lika möjligheter och reell jämlikhet. I samband med denna allmänna policyrekommendation kan den definieras som "ett mönster av diskriminerande attityder och beteenden i samhällsstrukturer som, medvetet eller omedvetet, skapar hinder för muslimer".

14 Se paragraf 5.

15 ibid.

16 Exempelvis terrorgrupper som al-Qaida, IS och liknande aktörer.

17 ECRI:s årsrapport (2014): §14.

16. Att beskriva muslimer och deras tro som att de inte är en väsentlig del av samhället och som ett hot bidrar till att upprätthålla antimuslimsk rasism. Enligt ECRI:s ståndpunkt är sådan retorik ofta bara det första steget mot diskriminering av och uteslutande av muslimer, vilket går tvärt emot de mänskliga rättigheternas¹⁸ allmängiltighet och leder till en farlig "normalisering" av antimuslimska fördomar.¹⁹ Därför orsakar felaktiga paralleller mellan å ena sidan terrorister, religiösa och politiska extremister, och å andra sidan den muslimska befolkningen som helhet, ett skadligt klimat som kan förväntas ge upphov till känslor av förkastande och fientlighet mot, och främlingskap inom, muslimska grupper och till ett ignorerande av realiteterna i deras vardagsliv.
17. Den växande uppfattningen om muslimer åtminstone inom vissa delar av europeiska samhällen, där de uppfattas som att de hör till en "misstänkt grupp", närmare bestämt en grupp som misstänks för inblandning i våldshandlingar helt enkelt därför att de är muslimer²⁰ och enbart baseras på djupt rotade fördomar mot muslimer, har bidragit till förekomsten av olika yttringar för antimuslimsk rasism och diskriminering. Många muslimer eller personer som uppfattas vara det (inklusive personer med arabiskt eller sydasiatiskt ursprung som inte är muslimer) i hela Europa har framfört klagomål om att brottsbekämpande myndigheters arbetsmetoder²¹ utgör rasprofilering²², och om att de orättmätigt utsätts för terrorismbekämpande åtgärder²³ och operationer eller strikta kontroller vid gränspassager.²⁴ Så som många av ECRI:s landsrapporter visat har lagar om terrorbekämpning en särskilt negativ inverkan på unga muslimska män, eller de som uppfattas vara muslimer, som regelmässigt blir stoppade och visiterade, också då det saknas rimlig misstanke om olagligt beteende²⁵ från deras sida. Även muslimska kvinnor som bär synliga religiösa symboler, som en huvudduk, och muslimska män med skägg och/eller traditionella kläder, framställs i vissa fall som att de har koppling till terrorism. Dessa exempel belyser också att det möjligen görs könsbaserade antaganden vid utvecklingen av strategier inom terrorismbekämpning.

18 ECRI:s årsrapport (2019): §13.

19 ECRI:s årsrapport (2018): §14.

20 Säkerhetspolitiska riskindikatorer som avgör om en muslimsk person bedöms som ett hot eller inte kan utgöras av: ber fem gånger om dagen, odlar skägg, skänker till välgörenhet, gör religiös vallfart.

21 I denna allmänna policyrekommendation kan definitionen för brottsbekämpande myndigheter inbegripa inhemska säkerhetstjänster.

22 Se ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 11 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom polisarbete, där rasprofilering definieras på följande sätt: "Polisens användande, utan objektivt och rimligt rättfärdigande, av grunder som ras, hudfärg, språk, religion, nationalitet eller nationellt eller etniskt ursprung vid kontroll-, övervaknings- eller undersökningsaktiviteter".

23 I samband med "en inriktning på hela samhället" inom terrorismbekämpning kan muslimska grupper finna sig utsatta för granskande blickar från en mängd olika samhällsaktörer, som fått i uppgift att upptäcka "tecken på radikaliserings". Det kan vara lärare, socialarbetare, medicinsk personal och andra vårdanställda, grannar och familjemedlemmar, lokala ledare och medlemmar i trosbaserade grupper (FN:s särskilda rapportör om främjande och skydd av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter vid terrorismbekämpning (2020), A/HRC/43/46, §32).

24 ECRI:s årsrapport (2015): §22, Se även EU, FRA (2017), Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings (EU:s andra undersökningen av minoriteter och diskriminering inom EU, muslimer – valda observationer).

25 ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 11 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom polisarbete, förklarande memorandum, § 44, FN, CERD:s allmänna rekommendation nr 36 om att förebygga och bekämpa att personal inom brottsbekämpning använder rasprofilering, CERD/C/GC/36 (2020).

18. ECRI anser att Europarådets medlemsstater har en viktig roll att spela i att skydda sina befolkningar mot terrorism. Emellertid betonar ECRI att förebyggande och bekämpande av terrorism inte får bli en förevändning bakom vilken rasism, rasdiskriminering och intolerans får frodas.²⁶ Ofta underlåter statliga myndigheter att bedöma risken för diskriminering då de utformar och tillämpar åtgärder för bekämpning av terrorism, samt den inverkan dessa åtgärder i praktiken kan få på olika grupper samt på relationerna mellan grupper. Det är oroande att sådana åtgärder kan rikta sig mot och påverka specifika minoritetsgrupper – som muslimer – oproportionerligt i ett flertal länder.²⁷ Enligt ECRI:s synpunkt utsätter detta inte bara muslimer, eller de som betraktas som muslimer, för en större risk att få sina rättigheter åsidosatta, utan det bidrar också till att dessa utsätts för misstänksamhet, och motverkar de ansträngningar som vidtas för att bygga inkluderande samhällen.
19. Medlemmar i muslimska grupper har vid många tillfällen rapporterat till ECRI att de upplever det som frustrerande, skrämmande och förolämpande att de återkommande och offentligt tvingas visa att de är emot terrorism och står för yttrandefrihet eller andra mänskliga rättigheter enbart på grund av sin muslimska bakgrund för att bli godtagna som godtagbara medborgare.
20. Under sitt övervakningsarbete har ECRI noterat att antimuslimsk retorik inte längre är begränsad till samhällets utkanter, utan att denna nu används av allmänt accepterade politiker samt förstärks av ett allt mer främlingsfientligt och populistiskt debattklimat.²⁸ Ultranationalistiska populistiska rörelser som säger sig protestera mot den påstådda islamiseringen av europeiska länder blandar ofta olika aspekter av antimuslimsk rasism med främlingsfientliga tankegångar för att nå politiska framgångar.²⁹ I detta avseende, i synnerhet vad det gäller migration till Europa från 2015, har ett flertal politiker använt immigrationskritisk argumentation för att väcka fördomar och hat mot muslimer i allmänhet. I synnerhet i samband med valkampanjer har dessa politiker utlöst hat mot muslimer genom att utnyttja den oro som väckts av de stora migrantströmmarna.³⁰ Detta har lett till omfattande misstro mot muslimer, inbegripet dem som är födda eller redan har levt en lång tid, upp till flera generationer, i Europa – vilket har skapat och motiverat intoleranta attityder bland somliga icke-muslimer.
21. Utöver i det politiska samtalet har hatretorik riktad mot muslimer eller personer som uppfattas vara muslimer även ökat i tryckta medier och etermedier i ett ökande antal länder. I vissa medier beskrivs muslimer antingen som ett hot eller ett problem med återkommande teman som den återkommande kopplingen av orden muslimer/islam till termer som terrorism eller extremism, sensationsinriktade framställningar som pekar ut muslimer som främmande ”andra” och som ett hot mot europeiska värden och så vidare. En sådan användning av stereotypa avbildningar strider mot principerna för etisk journalism. För att motverka detta, utan att begränsa mediernas redaktionella självständighet, behöver ansträngningar göras för att sprida alternativa narrativ – i så vida kretsar som möjligt – om de personer som utsätts för stigmatisering, där de istället avbildas i välgrundade och välinformerade positiva ordalag, och som erbjuder en

26 ECRI:s allmän policyrekommendation nr 8 om att bekämpa rasism under kampen mot terrorism, förord.

27 FN:s särskilda rapportör om nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och liknande intolerans (2017), A/72/287: §7. Se även EU, FRA (2021), direktiv (EU) 2017/541 om att bekämpa terrorism: Påverkan på grundläggande rättigheter och friheter.

28 ECRI:s årsrapport (2016): §18.

29 ECRI:s årsrapport (2014): §15.

30 ECRI:s årsrapport (2017): §14.

övertygande utmaning mot de negativa skildringarna.³¹ Medierna är avgörande för att utföra detta. I detta syfte har ECRI vid upprepade tillfällen betonat vikten av att upprätta en genuin dialog med muslimska grupper och att vidta åtgärder för att debattera den bild av islam och muslimska grupper som förmedlas till allmänheten, samt att främja inkluderandet av att en mångfald av yrkesverksamma inom medierna som utmanar hatretoriken inifrån.³²

22. Dessutom har hatretorik online i synnerhet riktad mot muslimer skjutit i höjden de senaste åren och fortsätter att vara mycket utbredd.³³ I synnerhet på plattformar för sociala medier sprids hetsande antimuslimska narrativ som inbegriper demonisering av muslimska grupper, konspirationsteorier där muslimer kallas för "inkräktare" i Europa, berättelser specifika för coronapandemin och uppvigling till våld mot muslimer. Personer som på nätet kan identifieras som muslimer kan också råka ut för att deras muslimska identitet blir en måltavla i den virtuella miljön och att de utsätts för kränkande och hotfullt beteende, också i frågor som inte har någon som helst koppling till deras tro eller samhällsgrupp, vilket kan få personer att rädas för att synas online. ECRI har noterat att plötsliga ökningar av hatretorik på nätet mestadels "utlöses" av externa händelser, exempelvis terrorattacker eller på grund av uttalanden som ger upphov till spänningar genom att de underlåter att göra skillnad mellan att kritisera en religion och att kränka de som följer denna religion.
23. ECRI anser att åtgärder mot användningen av hatretorik ska ha som syfte att skydda individer och grupper med personer, snarare än särskilda ideologier eller religioner, och att begränsningar riktade mot hatretorik inte får missbrukas, exempelvis för att undertrycka kritik mot religiösa övertygelser.³⁴ Detta innebär att även om antimuslimsk retorik alltid ska fördömas, så ska denna skiljas från kritik mot islam. Att särskilja mellan dessa två är avgörande då en eliminering av utrymmet för kritik mot islam skulle skada den demokratiska debatten och kväva yttrandefriheten.³⁵

- *Diskriminering*

24. ECRI-rapporter har visat att antimuslimsk rasism också kan anta formen av utbredd diskriminering inom olika områden av livet och i kontakter med myndigheter. För att illustrera: i en undersökning inom hela EU angav cirka fyra av tio muslimer (39 %) att de upplevt diskriminering, och en av fem angav att religionen var det huvudsakliga skälet.³⁶

31 Se även ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 15 om att bekämpa hatretorik, förklarande memorandum, § 96.

32 ECRI:s årsrapport (2017): §15.

33 Se till exempel resultaten av den undersökning som utfördes 2021 av Europarådets Generalsekreterares särskilda representant för antisemitisk, antimuslimsk och andra former av religiös intolerans och hatbrott.

34 ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 15 om att bekämpa hatretorik, förordet. Se även PACE:s beslut 1510 (2006) om yttrandefrihet och respekt för religiösa övertygelser, PACE:s rekommendation 1805(2007) om hädelse, religiösa smädelser och hatretorik mot personer beroende på deras religion.

35 ECRI noterar att kritik mot en viss religion, inbegripet islam, och av dess ledare eller sedvänjor inte utgör en diskriminerande handling mot dess anhängare, utan är en del av yttrandefriheten, vilken är en fundamental mänsklig rättighet som tas upp i artikel 10 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Emellertid ska ett ansvarsfullt utövande av rätten till yttrandefrihet inte gå över gränserna för acceptabel kritik, enligt vad som fastslagits av Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Domstolens rättspraxis har dessutom bekräftat att rätten till yttrandefrihet inte skyddar uppvigling till våld och diskriminering, användande av negativa stereotyper eller regelrätta förolämpningar mot en viss grupp, som muslimer. Se Norwood mot Storbritannien (nr 23131/03), beslut den 16 november 2004, Soulas med flera mot Frankrike (nr 15948/03), beslut den 10 juli 2008, Féret mot Belgien (nr 15615/07), domslut den 16 juli 2009, Le Pen mot Frankrike (nr 18788/09), beslut den 7 maj 2010. ECRI noterar vidare att domstolen vid flera tillfällen angett att, vad det gäller religion, har medlemsstaterna en plikt att stävja vissa former av beteenden eller uttryck som är omotiverat kränkande mot andra och hädiskt. Se till exempel E.S mot Österrike (nr 38450/12, domslut den 25 oktober 2018), § 21, 43.

36 EU, FRA (2017), *op.cit.*

Exempelvis framkom det att personer med namn som antydde att de kan vara muslimer ofta stötte på problem vid rekryteringsförfaranden, exempelvis att de nekats arbete på grund av att de identifierats som muslimer. Bristen på eller de minskade möjligheterna till anställning kan utöver att leda till ekonomiskt uteslutande även göra muslimer, särskilt unga personer, mer sårbara så att de riskerar att isoleras från samhället. På samhällsnivå har olika nationella och regionala församlingar stiftat lagar under de senaste årtiondena som inbegriper begränsningar rörande att klä sig enligt religiösa seder, byggande av moskéer och minareter, livsmedelsframställning enligt normerna för halal och tillgång till medborgarskap, där vissa kan anses vara diskriminerande.

25. ECRI har vid upprepade tillfällen noterat att kvinnor som bär synliga religiösa symboler, till exempel huvudduk, är särskilt utsatta för diskriminering och trakasserier på arbetet grundat på såväl kön som religion.³⁷ Muslimska kvinnor som bär religiösa symboler har i hög grad stått i fokus för häftiga kontroverser i europeiska samhällen och ett ökande antal lagåtgärder som reglerar bärandet av sådana symboler har ytterligare underblåst denna debatt. Trots att sådana lagar gäller alla religiösa symboler påverkas muslimska kvinnor enligt uppgift i oproportionerligt hög grad. Dessutom rapporteras det att den offentliga diskussionen kring dessa insatser har ännu mer skadliga effekter än lagarna i sig för muslimska kvinnor, vilka beskrivs som förtryckta, undergivna och i beroendeställning, vilket förstärker stereotyper och inte tillräckligt tar hänsyn till dessa kvinnors egen bild av sig själv och deras egenmakt.
26. En stor svårighet för muslimska kvinnor är den påverkan det får att klä sig enligt religiös tradition, eftersom ett sådant val ofta leder till orimliga begränsningar inom många områden, särskilt vad det gäller möjligheten till utbildning och anställning samt tillgången till varor och tjänster. Dessa hinder påverkar i hög grad muslimska kvinnors liv och förhindrar att de till fullo kan utveckla sin potential, vilket utgör en avgörande förlust inte bara för individen, utan även på samhällsnivå. ECRI anser att stigmatisering och uteslutande av muslimska kvinnor ökar på känslan av isolering från samhället runtomkring, ökar klyftorna mellan människor och förhindrar inkluderande samhällen.
27. ECRI noterar också att i synnerhet generella förbud mot fullständig beslöjning (burka eller niqab) och andra relaterade fall som tagits upp inom internationellt rättsväsen, som Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (ECtHR)³⁸, EU-domstolen³⁹ och FN:s människorättskommitté⁴⁰, verkar ha fått kontroverserna att öka ytterligare. Prejudicerande fall har lett till olika tolkningar av begränsningarna för religiös klädsel, och motiven för detta är bland annat att skydda kvinnors värdighet och jämställdheten

37 Se ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 14 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom anställning, förklarande memorandum.

38 Uppgifter om prejudicerande fall angående slöjor som täcker ansiktet – se S.A.S. mot Frankrike (nr 43835/11), domslut den 1 juli 2014, Belcacemi och Oussar mot Belgien (nr 37798/13), domslut den 11 juli 2017, Dakir mot Belgien (nr 4619/12), domslut den 11 juli 2017. Prejudicerande inbegriper även bland andra fall som berör grundskolelärare och universitetslärare, universitetsstudenter, skolelever och sjukhusanställda. Se bland annat Dahlab mot Schweiz (nr 42393/98), tillåtlighet, 15 februari 2001, Leyla Şahin mot Turkiet [GC], (nr 44774/98), domslut den 10 november 2005, Köse med flera mot Turkiet (nr 26625/02), beslut den 24 januari 2006, Dogru mot Frankrike, (nr 27058/05) och Kervanci mot Frankrike (nr 31645/04), domslut den 4 december 2008, Ebrahimian mot Frankrike (nr 64846/11), domslut den 26 november 2015, Osmanoğlu och Kocabaş mot Schweiz (nr 29086/12), domslut den 10 januari 2017.

39 Fallen C-157/15, Samira Achbita, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor rasismebejstand mot G4S Secure Solutions NV och 188/15 Bougnaoui och Association de défense des droits de l'homme (ADDH) mot Micropole Univers, EU-domstolen (CJEU), 14 mars 2017, fallen C-804/18 och C-341/19, IX mot WABE eV och MJ mot MH Müller Handels GmbH, CJEU, 15 juli 2021.

40 Yaker mot Frankrike (nr 2747/2016), 17 juli 2018, Hebbadj mot Frankrike (nr 2807/2016), 17 juli 2018.

mellan kvinnor och män, att säkerställa den allmänna ordningen, upprätthålla det sociala samspelet och säkerställa förutsättningarna för att "leva tillsammans".

28. ECRI erkänner det betydande utrymmet för stater i frågor som rör religiösa uttryck samt de begränsningar som kan föreläggas, vilka bekräftats av ECtHR som även erinrar om att all lagstiftning som skapar ett förbud måste respektera principerna om lagenlighet, proportionalitet och neutralitet, sträva efter ett legitimt syfte och vara fri från alla former av diskriminering. I detta avseende understryker ECRI vikten av lika behandling för alla religiösa grupper och menar att sådan lagstiftning kan ha skadlig effekt på inkluderingen av samhällsgruppen i fråga och leda till förtäckt och intersektionell diskriminering, och leder till en avsevärd risk för att muslimska kvinnors och flickors väg till egenmakt och självförverkligande hindras då man i själva verket marginaliserar dem.
29. I olika nationella sammanhang och trots lagar som skyddar föreningsfriheten har muslimska aktörer inom civilsamhället utsatts för myndighetsrestriktioner, inbegripet att man tvingats stänga sin verksamhet. I samklang med den ovan nämnda tankegången om misstänkta grupper kan detta inträffa då det saknas gedigna belägg för att rättfärdiga åtgärderna. Sådana nedstängningar – eller hot om nedstängningar – innebär en risk för att man orättmätigt begränsar mötesfriheten för muslimska grupper samt deras förmåga att verka som en del av civilsamhället. Stater har också inskränkt möjligheten för muslimer att utöva sin tro utan diskriminering genom att exempelvis förhindra byggandet av moskéer.⁴¹
30. Med detta i åtanke anser ECRI att medlemsstater ska sträva efter de mer integrerande målen pluralism, tolerans och vidsynthet samt försöka finna åtgärder som lyfter fram mångfalden i samhällen där muslimer utgör en integrerad del. Enligt ECRI:s ståndpunkt att ett rimligt tillmötesgåendet, när så är lämpligt, gentemot religiösa krav⁴² också ska tillmötesgå muslimers rätt att utöva sin religionsfrihet utan diskriminering och att detta har en positiv inverkan på integration och social sammanhållning.
31. ECRI anser att fördomar mot muslimer tar fäste hos vissa persons på grund av otillräckliga kunskaper om muslimsk religion och kultur, eller att de påverkas av fientliga stereotyper mot muslimer, eller båda delarna. Många gånger är kunskapen om islam begränsad och ensidig och det saknas välgrundad kunskap om muslimer. Beaktat utbildningens viktiga roll samt dess socialiserande funktion behöver undervisning om antimuslimsk rasism och diskriminering integreras i skolornas läroplaner som del i en mer omfattande utbildning om medborgarskap, mänskliga rättigheter, tolerans och kampen mot rasism. ECRI understryker att kampen mot förtal och negativa religiösa stereotyper mot personer genom utbildning är det bästa sättet att bemöta antimuslimska stereotyper och kan hantera dessa på ett sansat och måttfullt sätt.⁴³ Sådan inkluderande utbildningsåtgärder kan också stärka unga personers motståndskraft mot en våldsam extremism budskap och fostra en positiv känsla av identitet och tillhörighet.

41 FN:s särskilda rapportör om religions- och trosfrihet (2021), A/HRC/46/30, §27.

42 Se, i förhållande till detta, Europarådet, PACE:s resolution 1928 (2013) om att säkerställa mänskliga rättigheter i samband med religion och tro samt att skydda religiösa grupper mot våld, § 9.9, och resolution 2036 (2015) om att motarbeta intolerans och diskriminering i Europa med särskilt fokus på kristna, § 2.

43 OSCE/ODIHR, Europarådet och UNESCO, Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education - 2011 (Riktlinjer för utbildare om att motverka intolerans och diskriminering mot muslimer: motverka islamofobi genom utbildning), s. 23-31. Se även ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 10 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom och genom skolutbildning.

32. Att stimulera interkulturell dialog är i samma grad avgörande för att föra grupper och individer närmare varandra och säkerställa jämlik värdighet och ömsesidig respekt.⁴⁴ Med detta i åtanke anser ECRI att lokala policyinitiativ för att bemöta antimuslimsk rasism och diskriminering är särskilt viktiga. Detta tillvägagångssätt bemöter muslimska grupper och grupper med andra trosföreställningar i syfte att bygga förtroende, sammanhållning och positiv interkulturell samverkan, och omfattar mångfald som en tillgång, istället för att se det som ett hot.

- *Hatmotiverat våld*

33. ECRI:s övervakningsrapporter har påvisat hur vanligt förekommande hatmotiverat våld mot muslimer är. Antimuslimska angrepp inbegriper allt från vanhelgande av muslimska begravningsplatser, religiösa byggnader och moskéer, till kränkande beteende, hot, fysiska angrepp – även offentligt – mot muslimska män eller män som tros vara muslimer, till mord och dödliga terroristattacker. Data från många europeiska länder tyder på att muslimska kvinnor ofta blir måltavlor för våld som i många fall inbegriper slöjor eller huvuddukar slits bort eller att man spottar på dem. ECRI uppmanar alltid till bestämda åtgärder för att förebygga och bestraffa sådana angrepp, eftersom offentlig förnedring av detta slag bryter ner den mänskliga värdigheten, skapar rädsla och isolering samt förhindrar integration och inkludering.⁴⁵ Som noterats ovan har både muslimska män och kvinnor utsatts för antimuslimsk hatretorik på och utanför internet, samt utsatts för övergrepp och fientlighet, och det finns belegg som tyder på att förekomsten av antimuslimsk fientlighet troligen ökar i efterdyningarna av terroristattacker utförda av personer som påstår sig handla i islams namn.
34. Överlag förblir omfattningen av våldshandlingar mot muslimer ofta odokumenterad och underrapporterad. Offer och vittnen avstår vanligtvis från att rapportera incidenterna på grund av rädsla för vedergällning eller brist på förtroende för myndigheterna. ECRI noterar att myndigheters underlåtande att reagera resolut mot hatbrott riktade mot muslimer kan leda till upprepadet av sådana handlingar och att utebliven rättshantering kan tolkas som att sådant inte bestraffas. Med detta i åtanke har ECRI återkommande betonat behovet av att vidta åtgärder för att säkerställa att rättssystemet hanterar antimuslimska hatbrott seriöst.⁴⁶ Detta inbegriper bland annat verktningsfull övervakning och dokumentation av incidenter, insamling av enhetliga och pålitliga data, ökad kapacitet hos brottsbekämpande myndigheter och åklagarmyndighet för att verktningsfullt kunna identifiera och utreda brott motiverade av fördomar, framtagande av stödmekanismer för offer och arbete med förtroendeskapande åtgärder för att förbättra relationen mellan polisen och muslimska grupper.

44 Se Europarådets vitbok om interkulturell dialog – 2008.

45 ECRI:s årsrapport (2018), §15.

46 OSCE-ODIHR, Understanding Anti-Muslim Hate Crimes och Addressing the Security Needs of Muslim Communities – 2020 (Förstå antimuslimska hatbrott och hantera muslimska gruppers behov av trygghet).

D. Effekter på muslimer

35. Antimuslimsk rasism har en djupgående effekter på muslimska individer, grupper och samhället som helhet. På individnivå inbegriper de avhumaniserande känslomässiga och psykologiska effekterna av antimuslimsk rasism känslor som rädsla, sårbarhet, förnekelse, ilska, förnedring och försvagad självkänsla. Många muslimer känner press på sig att dölja eller tona ned sin religiösa identitet för att göra sig mindre identifierbara som muslimer eller framstå som mer "sansade" för att minska statens och allmänhetens misstänksamhet, för att undvika angrepp eller för att kunna utöva sin egenmakt och sina mänskliga rättigheter. Dessutom kan muslimska personer begränsa sina rörelser och/eller medvetet undvika vissa situationer där de kan bli utsatta för antimuslimskt hat eller fördomar. Rädslan för att bli en måltavla och att alltid vara utsatt kan göra större psykologisk skada än enstaka personligen upplevda fall av antimuslimsk rasism. Belägg tyder också på att barn som bevittnar rasistiska handlingar och upplever själv censurering i att visa sin identitet löper större risk att utveckla sociala och känslomässiga problem än vad andra gör då de växer upp.
36. Antimuslimsk rasism och diskriminering leder till ett inbegräppet uteslutande av muslimer och har reella effekter som genomsyrar deras dagliga liv, inom områden som sämre bostadsstandard, lägre inkomstnivå, högre andel och längre perioder av arbetslöshet, anställning inom mindre attraktiva yrken, sämre hälsosituation och lägre utbildningsnivå – också i fall där dessa förhållanden annars hade varit möjliga att förhindra. Det bör betonas att ett sådant uteslutande har långsiktiga effekter som sträcker sig bortom individerna och deras närmaste omgivning till att påverka möjligheterna i livet för hela grupper över flera generationer.
37. Vad det gäller sociopolitiskt deltagande har "säkerhetspådraget" kring muslimska grupper haft en negativ inverkan på deras yttrandefrihet, föreningsfrihet och politiska deltagande. Sådana fenomen har haft en synnerligen avskräckande effekt för det sociopolitiska deltagandet hos unga muslimer och muslimska aktörer inom civilsamhället. Dessutom tvingas de som orättvist utpekats som "misstänkta" att leva med det tillhörande traumat att bli behandlade som misstänkta, vilket även gäller muslimska skolbarn. Inom muslimska grupper kan regler eller metoder som skenbart tagits fram i syfte att bekämpa terrorism skapa en fientlig atmosfär och därmed minskat ett förtroende, vilket leder till underrapportering av hatbrott, alienering och uppkomst av eller förstärkande av splittringar inom samhället. ECRI anser att ett säkerställande av tillhörighetskänsla bland muslimska grupper gentemot deras respektive samhällen är avgörande för att säkerställa social sammanhållning och förebygga marginalisering, uteslutande och även för att förhindra radikalisering av ett fåtal personer ur dessa grupper.

III. Rekommendationer

ECRI noterar att både nivåerna av och uttrycken för antimuslimsk rasism och diskriminering skiljer sig avsevärt åt mellan Europarådets medlemsstater. Följande rekommendationer, vilka även tar i beaktande väsentliga iakttagelser från ECRI:s landsövervakande arbete, ska inte förstås som en universallösning, utan de är avsedda som en lista över åtgärder som stater kan överväga och vid behov anpassa efter sina egna nationella förhållanden i samverkan med berörda samhällsgrupper.

ECRI rekommenderar medlemsstaternas regeringar att:

A. Policy och institutionell samverkan

1. ge hög prioritet åt kampen mot antimuslimsk rasism och vidta alla nödvändiga åtgärder för att bekämpa alla dess uttryck offentligt, oavsett deras ursprung
2. säkerställa att åtgärder riktade mot att motverka antimuslimsk rasism alltid får sin rättmätiga plats bland andra åtgärder för att motverka rasism, antingen i form av en separat åtgärdsplan eller integrerade i en övergripande åtgärdsplan mot rasism
3. säkerställa att kampen mot antimuslimsk rasism och diskriminering utförs på alla administrativa nivåer (nationellt, regionalt, lokalt) och främjar medverkan av en mångfald av aktörer från olika samhällssektorer (i synnerhet politiska, juridiska, ekonomiska, sociala, religiösa, utbildningsinriktade och kulturella) i dessa ansträngningar
4. anta lagstiftning som syftar till att bekämpa antimuslimsk rasism och diskriminering med hänsyn tagen till ECRI:s rekommendationer i dess allmänna policyrekommendation nr 7 om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering
5. granska lagar och politik relaterade till kampen mot terrorism eller extremism för att säkerställa att dessa inte vare sig direkt eller indirekt diskriminerar muslimer, samt upphäva alla lagar och förordningar som anses vara diskriminerande
6. återkommande utvärdera den påverkan, inbegripet ur ett grundläggande rättighets- och könsperspektiv, lagar och policyer riktade mot terrorism och extremism har på muslimska grupper och säkerställa att grupper som är särskilt drabbade av tillämpningen av sådana lagar och policyer verkligen konsulteras och involveras i diskussioner rörande deras tillämpning
7. säkerställa att intersektionalitetsprincipen innefattas i all jämlikhetspolitik, inklusive sådan som berör rasism och diskriminering mot muslimer
8. öka medvetenheten inom offentliga organ om behovet av att uppmärksamma och motverka alla former av strukturell diskriminering mot muslimer och muslimska grupper, särskilt inom områdena utbildning, anställning, bostad, tillgång till varor och tjänster, åtkomst till offentliga rum och fri rörlighet
9. där så är tillämpligt tillsätta nationella samordnare, samt samordnare på lägre nivåer, för att övervaka och koordinera ansträngningarna för att bekämpa antimuslimsk rasism och diskriminering, vilka verkar som en bro mellan myndighetsorgan, brottsbekämpande myndigheter och andra berörda offentliga institutioner (exempelvis inom områdena utbildning och kultur) och muslimska grupper och institutioner, och som också samverkar med andra nationella samordnare för att säkerställa att medlemsstaterna driver konsekventa och samordnade policyer
10. där så är lämpligt tillsätta en oberoende expertgrupp eller kommitté som har i uppgift att övervaka antimuslimsk rasism och diskriminering på nationell nivå samt att ge eventuella nödvändiga rekommendationer om förebyggande åtgärder och motåtgärder

11. samla och publicera omfattande könssuppdelade jämlikhetsdata för att bidra till att identifiera eventuella systembaserade svårigheter och prioriteringsområden för policyer som tacklar antimuslimsk rasism och diskriminering
12. till fullo engagera nationella jämlikhetsorgan i arbetet med att motverka, övervaka, samla in data, ta emot och beakta klagomål och framställningar mot antimuslimska handlingar, samt ge råd åt lagstiftande myndigheter om antagande av effektiv lagstiftning, enligt de riktlinjer som anges i ECRI:s reviderade allmänna policyrekommendation nr 2 om jämlikhetsorgan för att bekämpa rasism och intolerans på nationell nivå
13. för de medlemsstater som inte redan har gjort det, skriva under och ratificera tilläggsprotokollet från 2003 till Europarådets konvention om it-brottslighet, om kriminalisering av handlingar av rasistisk och främlingsfientlig natur utförda via datorsystem
14. stödja samverkan kring och utbyte av god praxis inom förebyggande och bekämpande av antimuslimsk rasism och diskriminering mellan olika organisationer på internationell nivå, som Europarådet, OSCE, EU och FN

B. Förebyggande

15. övervaka offentliga policyåtgärder i syfte att ta fram aktiviteter som främjar inkluderande och helhetliga framställningar av muslimer i samhället och uppmuntra beslutsfattare att säkerställa jämlikhet, en mångfald av värderingar, samt ge stöd för positivt samspel och aktivt medborgarskap och deltagande vid utformandet av dessa policyer
16. uppmuntra politiska aktörer, opinionsbildare och andra offentliga personer att ta tydlig ställning mot antimuslimsk rasism, säga ifrån⁴⁷ mot dess olika yttringar, inbegripet alla dess nutida former, och klargöra att antimuslimsk rasism aldrig kommer att tolereras
17. vidta nödvändiga åtgärder för att eliminera diskriminering mot muslimer vad det gäller tillgång till utbildning
18. vidta åtgärder, inklusive inom lagstiftningen om så krävs, för att bekämpa diskriminering mot muslimer vad det gäller möjlighet till anställning och på arbetsplatsen
19. uppmuntra arbetsgivare inom offentlig och privat sektor att utforma och tillämpa "uppföranderegler" i syfte att bekämpa diskriminering mot muslimer vad det gäller anställning och på arbetsplatsen, samt där så är lämpligt arbeta mot målsättningen att arbetsplatser ska motsvara mångfalden i det omgivande samhället
20. undersöka om muslimer utsätts för diskriminering och socialt uteslutande på grund av sin religion och, i samverkan med lokalsamhället, ta fram policyer för att motverka alla sådana tendenser
21. säkerställa att personer med muslimsk tro har möjlighet att utöva sin rätt till religionsfrihet utan diskriminering, inbegripet genom att offentliga institutioner skapar regler för sitt dagliga arbete, där så är tillämpligt, för ett rimligt tillmötesgående av religiösa krav, i syfte att säkerställa skydd mot indirekt diskriminering
22. ägna särskild uppmärksamhet åt situationen för muslimska kvinnor, som kan vara utsatta för intersektionell diskriminering på grund av kön, religion och nationell eller etnisk

⁴⁷ Se även ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 15 om att bekämpa hatretorik, särskilt rekommendation 4.g.

bakgrund, och vidta riktade och verkningsfulla åtgärder i syfte att säkerställa deras inkluderande

23. uppmuntra och stödja forskningsprojekt och oberoende övervakning av antimuslimsk rasism och diskriminering⁴⁸

24. säkerställa att straffrättsliga myndigheter samlar in data om antimuslimska händelser och brott i den uppdelade form som överenskommits om som god praxis av Europeiska myndigheter och andra internationella organisationer för att tillhandahålla enhetliga och kontinuerliga data som är lämpade för brottsbekämpande policyer⁴⁹

25. undersöka om regler som styr över eller som antagits av brottsbekämpande myndigheter påverkar muslimer negativt och avlägsna alla metoder framtagna av brottsbekämpande myndigheter som innebär rasprofilering, inbegripet med användning av ny teknik och sådan som håller på att utvecklas⁵⁰

26. skapa regler för internetföretag, inbegripet sociala nätverks plattformar, telekomföretag och internetleverantörer i syfte att skapa verkningsfulla system för att övervaka och stoppa antimuslimsk hatretorik på nätet,⁵¹ i enlighet med internationella normer för mänskliga rättigheter,⁵² och ta kontakt med plattformar för sociala medier för att kunna samarbeta om insatser – särskilt inom utbildningsområdet – som kan bidra till att sprida balanserade berättelser om muslimer och islam på plattformar för sociala medier

27. säkerställa fortgående utbildning på lokal, regional och nationell nivå för poliser, åklagare och domarkåren om att förebygga och bekämpa antimuslimsk rasism, inbegripet att uppmärksamma och dokumentera antimuslimska hatbrott, vilket överenskommits om som god praxis av Europeiska myndigheter och andra internationella organisationer⁵³

28. främja lärande om mångfalden inom muslimskt liv och muslimsk historia, samt det positiva bidraget av muslimska personer, grupper och kultur i europeiska samhällen, inbegripet en balanserad och objektiv beskrivning av islams historia i Europa i läroplaner, skolböcker och digitala verktyg, utan förvrängda tolkningar av religiös och kulturell historia eller som sprider uppfattningar om fientlighet mot särskilda religiösa, etniska och kulturella grupper⁵⁴

29. säkerställa att religiös undervisning i skolor respekterar kulturell mångfald och vidta åtgärder inom lärarutbildning i detta syfte

48 Se även rekommendation 33 nedan.

49 Se exempelvis OSCE/ODIHR Information Against Hate Crimes Toolkit (Verktygslåda för information mot hatbrott).

50 ECRI:s allmänna policyrekommendation nr 11 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom polisarbetet, kapitel I, FN, CERD allmän rekommendation nr 36 om att förebygga och bekämpa rasprofilering utförd av brottsbekämpande personal, CERD/C/GC/36 (2020), !!broken!! 12, 31-36. Se även UNESCO Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence – 2021 (rekommendation om etik inom artificiell intelligens).

51 Se exempelvis Europadomstolen för mänskliga rättigheters domslut i fallet *Sanchez mot Frankrike*, där domstolen fann att den politiker som bötfällts i ett brottmål för att ha underlåtit att agera omgående och radera hatiskt innehåll från sitt offentliga konto i sociala medier inte skyddas av artikel 10 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter (ECtHR 2021, nr 45581/15, 2 september 2021).

52 Se Europarådets rekommendation CM/Rec (2018) 2 från ministerkommittén till medlemsstaterna om roller och ansvarsområden för internetförmedlare.

53 Se även OSCE/ODIHR:s program med titeln Training Against Hate Crimes for Law Enforcement – TAHCLE (utbildning mot hatbrott för brottsbekämpning) och Prosecutors and Hate Crimes Training – PAHCT (åklagare och utbildning om hatbrott).

54 Europarådet, PACE rekommendation 1162 (1991) om bidraget från islamisk civilisation till den europeiska kulturen.

30. säkerställa att skolläda­re, lärare och annan personal är tillräckligt förberedda för att verkningsfullt kunna motverka antimuslimska trakasserier och angrepp som sker inom skolor och andra utbildningsanstalter, inbegriper institutioner för högre utbildning – genom riktad utbildning och material
31. planera relevanta och verkningsfulla policyer och aktiviteter inom utbildning i syfte att främja bättre förståelse av antimuslimsk rasism och diskriminering och utmana antimuslimska generaliseringar genom att (i) utbilda elever och studenter om antimuslimsk rasism och diskriminering, (ii) förebygga antimuslimsk rasism genom utbildning och (iii) agera mot antimuslimska händelser⁵⁵
32. säkerställa att utbildning om antimuslimsk rasism och diskriminering tillgängliggörs inom aktuella ämnen för elever och studenter vid lämplig ålder, inom såväl formell som icke-formell utbildning, inbegripet inom vuxen- och lärarutbildning
33. stödja vetenskaplig forskning i syfte att stödja individer och grupper som löper särskilt stor risk att bli offer för antimuslimskt hat, använda narrativ som bygger på offentligt framförda nutida upplevelser av antimuslimsk rasism, och ta fram berättelser som säger emot dessa
34. uppmuntra debatt inom medieyrken om sektorns roll i att förebygga och bekämpa antimuslimsk rasism och diskriminering, och om det särskilda ansvaret för yrkesverksamma inom medierna ⁵⁶ för den bild de ger av islam och muslimska grupper, och i kopplat till detta, att rapportera om alla världshändelser, särskilt alla former av terrorism, på ett opartiskt sätt som undviker att upprätthålla antimuslimska stereotyper och fördomar, för att istället på ett mer generellt sätt tillhandahålla insikter i den rika mångfalden av muslimska människors liv och i synnerhet muslimska kvinnors liv
35. stödja frivilligorganisationers aktiviteter som spelar en viktig roll i att förebygga och bekämpa antimuslimsk rasism och diskriminering, främja uppskattning av mångfald, och säkerställa ett öppet och demokratiskt utrymme där dessa organisationer kan diskutera olika aspekter av antimuslimsk rasism och diskriminering med myndighetsorgan, regionala och lokala myndigheter och andra viktiga aktörer i den privata sektorn
36. stödja generella antirasistiska åtgärder mellan olika etniska och religiösa grupper och främja interkulturell och interreligiös dialog och tolerans genom varaktiga ansträngningar och kontakter med vida kretsar som involverar en mångfald av samhällsaktörer på alla nivåer, inbegripet genom att tillhandahålla finansiering och etablera relevanta institutionella fora
37. uppmuntra religiösa ledare på alla nivåer samt akademiker att ta ansvar för lärorna på gräsrotsnivå och undvika att underblåsa antimuslimsk rasism
38. vidta nödvändiga åtgärder för att öka det politiska deltagandet för muslimska grupper särskilt på regional/lokal nivå samt på nationell och europeisk nivå
39. sträva efter att skapa och utveckla mekanismer och kanaler, exempelvis genom offentliga utfrågningar på lokal och regional nivå, för att etablera direktkontakt med muslimer i syfte att stärka tilliten inom muslimska grupper gentemot offentliga organ

55 Se även OSCE/ODIHR, Europarådet och UNESCO Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing islamophobia through Education – 2011 (riktlinjer för utbildare om att motverka intolerans och diskriminering mot muslimer: motverka islamofobi genom utbildning), s. 31-43.

56 Ethical Journalism Network (2019), Muslims in the Media: Towards More Tolerance and Diversity (muslimer i medierna: mot ökad tolerans och mångfald)

C. Skydd

40. säkerställa skydd för muslimer, muslimska grupper och deras institutioner genom att främja samarbete mellan dem och såväl lokala som nationella brottsbekämpande myndigheter, samtidigt som man erkänner att medlemsstaterna har huvudansvaret, baserat på sedan lång tid etablerade goda praxis och riktlinjer, samt att utvärdera vidtagna åtgärder och utbyta god praxis med andra stater⁵⁷

41. förbättra samarbete och dialog med muslimska grupper i syfte att fastställa och införa nödvändiga säkerhetsåtgärder och bemöta gruppernas övriga bekymmer och behov, inbegripet då så krävs genom ekonomiskt stöd. I detta sammanhang och då så är lämpligt vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa muslimers säkerhet, med särskild tonvikt på muslimska kvinnor och muslimska byggnader för kultur, utbildning och religion, som moskéer och muslimska gemensamhetslokaler, i dialog med muslimska och andra föreningar som är engagerade i kampen mot antimuslimsk rasism

42. avlägsna diskriminerande juridiska eller administrativa hinder för att kunna bygga lämpliga bönelokaler för att kunna utöva islam och för dess begravningsakter

43. säkerställa att muslimsk religiös klädsel inte används som en förevändning för obefogad särbehandling, särskilt sådan som riktar sig mot muslimska kvinnor, genom att uppnå en rimlig balans mellan fria yttringar för religion och tro och ett berättigat allmänintresse som är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle, så som är angivet i paragraf 2, artikel 9 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter

44. säkerställa effektivt och lika skydd för uttalanden om religiösa övertygelser, inbegripet kritik mot islam, såvida sådana uttalanden inte hetsar till våld, hat eller negativa stereotyper mot muslimer

45. säkerställa stöd åt offer för antimuslimska och andra rasistiska dåd, i överensstämmelse med gällande juridiska regler,⁵⁸ vägledning⁵⁹ och god praxis – som att utveckla arbetssätt fokuserade på offret, säkerställa att offer för antimuslimskt hat behandlas lyhört och får lämpligt stöd (inbegripet psykosocial rådgivning) före, under och efter ett brottmåls hantering, skapa nätverk bestående av alla de som arbetar med att förebygga och motverka diskriminering av medlemmar av muslimska grupper⁶⁰

46. säkerställa att offer för antimuslimsk diskriminering är medvetna om möjligheten att ta upp fall inför en nationell jämlikhetsmyndighet

47. säkerställa att offer för antimuslimska dåd är medvetna om sin rättighet till upprättelse via civilrättsliga, administrativa och straffrättsliga förhandlingar och att de inte hindras från att utöva sin rättighet på grund av rädsla, okunskap, fysiska eller känslomässiga hinder eller avsaknad av medel

57 Se exempelvis OSCE/ODIHR (2020), Understanding Anti-Muslim Hate Crimes - Addressing the Security Needs of Muslim Communities: A Practical Guide (förstå antimuslimska hatbrott – hantera muslimska gruppers säkerhetsbehov: en praktisk vägledning).

58 Se exempelvis Europeiska konventionen om ersättning åt offer för våldsbrott (CETS nr 116).

59 Se exempelvis de reviderade riktlinjerna från Europarådets ministerkommitté om skydd av offer för terrordåd (2017).

60 Se EU-FRA Compendium of practices for hate crimes (kompendium om metoder för hantering av hatbrott).

48. undvika ett överdrivet hörande av offer och använda teknik och andra verktyg för att skydda dessa från sekundär viktimisering⁶¹

D. Åtal / brottsbekämpning

49. säkerställa att lagstiftningen möjliggör för brottsbekämpande myndigheter och åklagarväsendet att bekämpa antimuslimsk rasism effektivt, med hänsyn taget till ECRI:s rekommendationer i dess allmänna policyrekommendation nr 7 om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering

50. säkerställa att lagen föreskriver att oavsett vilket brottet är, så utgör rasistiska motiv – inbegripet antimuslimska motiv – en försvårande omständighet

51. säkerställa att straffrätten även täcker antimuslimska fördomar och straffar följande antimuslimska handlingar då de utförs avsiktligt:

- a. offentlig uppvigling till diskriminering, våld eller hat mot en person eller en grupp personer på grund av att de är muslimer eller uppfattas vara muslimer
- b. användning av våld mot en annan person eller skadande av hans/hennes egendom eftersom han eller hon är muslim eller uppfattas vara muslim
- c. att grunda eller leda en grupp som satt upp målet att sprida eller uppvigla till diskriminering, våld eller hat, eller användning av våld mot en annan person eller att skada hans/hennes egendom eftersom han eller hon är muslim eller uppfattas vara muslim
- d. medlemskap i en grupp eller organisation som satt upp de mål som anges i punkt c) ovan
- e. deltagande i en gruppattack mot en del av befolkningen, individuella medborgare eller deras egendomar kopplat till att de är muslimer eller uppfattas vara muslimer
- f. offentlig förolämpning eller förtal mot person eller en grupp personer på grund av att de är muslimer eller uppfattas vara muslimer
- g. hot mot en person eller en grupp personer på grund av att de är muslimer eller uppfattas vara muslimer
- h. offentligt uttryck, i rasistiskt syfte, för en ideologi som nedvärderar eller förringar, eller vilken uppviglar till hat mot en grupp personer eftersom de är muslimer eller uppfattas som muslimer
- i. offentligt förnekande, förvanskning, trivialisering, rättfärdigande eller overseende med, i rasistiskt syfte, folkmord, brott mot mänskligheten eller krigsbrott utförda mot personer på grund av att de är muslimer eller uppfattas vara muslimer
- j. offentligt spridande eller distribution, eller framställning eller förvaring i syfte att sprida eller distribuera offentligt, i rasistiskt syfte, av skrivet, illustrerat eller annat material som innehåller uttryck för det som anges i punkterna a), f), g), h) och i) ovan
- k. skändning, förstörelse eller skadande i rasistisk syfte av moskéer, bönehus eller andra muslimska gemenskapsinstitutioner, exempelvis skolor, kulturcenter eller begravningsplatser, eller deras symboler
- l. hindra genom våld eller hot muslimer från att fritt utöva sin tro eller från att utföra sina religiösa ritualer och gudstjänster, som inte bryter mot landets lagar, stör den allmänna ordningen eller påverkar samhällsmoralen

61 Hate Crime Victims in the Criminal Justice System. A Practical Guide (Offer för hatbrott i det straffrättsliga systemet. En praktisk vägledning), OSCE/ODIHR, 2020.

52. säkerställa att antimuslimska brott begångna på internet straffas på samma vis som brott utanför internet och bemöts adekvat genom väl fungerande lagföring och andra åtgärder. Olaglig antimuslimsk hatretorik måste avlägsnas omgående av och återkommande av internetleverantörer, i enlighet med aktuella juridiska och icke-juridiska regler
53. säkerställa att lagen föreskriver en skyldighet att stoppa offentligt finansiering av organisationer som stöder antimuslimsk rasism och diskriminering, inbegripet politiska partier
54. säkerställa att lagen föreskriver möjligheter att upplösa organisationer som stöder antimuslimsk rasism och diskriminering
55. vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att lagstiftning med syfte att förebygga och vidta åtgärder mot antimuslimsk rasism och diskriminering tillämpas verkningsfullt
56. tillämpa de rekommendationer som läggs fram i avsnitt III.B Förebyggande) ovan, om datainsamling (§ 24) och utbildning för poliser, åklagare och domarväsendet (§ 27)
57. tillämpa de rekommendationer som läggs fram i avsnitt III.C (Skydd) ovan, om offers rättigheter (§ 47) och att undvika sekundär viktisering (§ 48)
58. främja faktiskt deltagande av offer för antimuslimska dåd i civilrättsliga, administrativa eller straffrättsliga processer, i enlighet med relevanta förfaranden
59. säkerställa att polisen och åklagarväsendet utser kontaktpersoner för sårbara grupper som är utsatta för hatretorik och hatbrott, inbegripet mot muslimer. Dessa kontaktpersoner ska få återkommande utbildning om utredning av hatretorik och hatbrott samt inleda och upprätthålla en regelbunden dialog med dessa grupper i syfte att säkerställa korrekt rapportering, utredning och lagföring av hatretorik och hatbrott
60. säkerställa att polis och åklagarväsende grundligt utreder alla fall av anförd antimuslimsk hatretorik och hatbrott och säkerställer att den möjliga förekomsten av fördomar alltid beaktas i polisrapporter och utredningar, samt vid eventuella påföljande juridiska processer

BILAGA

Länkar till refererade dokument i delarna I-III

Europarådet, [tilläggsprotokoll till konventionen om it-relaterad brottslighet angående kriminalisering av rasistiska eller främlingsfientliga handlingar utförda genom datorsystem \(CETS nr 189\)](#)

Europarådet, ministerkommittén, rekommendation CM/Rec (2019) 1 till medlemsstaterna om att förebygga och bekämpa sexism

Europarådet, ministerkommittén, rekommendation CM/Rec (2018) 2 till medlemsstaterna om roller och ansvar för internetförmedlare

Europarådet, ministerkommittén, Revised Guidelines on the Protection of Victims of Terrorist Acts – 2017 (reviderade riktlinjer om skydd av offer för terrordåd)

Europarådet, ministerkommittén, White Paper on Intercultural Dialogue – 2008 (vitbok om interkulturell dialog)

Europarådet, [Europakonvention om mänskliga rättigheter \(Europeiska konventionen för skyddet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter\) \(CETS nr 005\)](#)

Europarådet, [Europakonventionen om mänskliga rättigheter \(Europeiska konventionen för skyddet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter\), protokoll nr 12 \(CETS nr 177\)](#)

Europarådet, [Europeiska konventionen om kompensation åt offer för våldsbrott \(CETS nr 116\)](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 1 om att bekämpa rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och intolerans](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 2 \(reviderad\) bekämpa spridning av rasistiskt, främlingsfientligt och antisemitiskt material om jämlikhetsorgan för att bekämpa rasism och intolerans på nationell nivå](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 6 om att bekämpa spridning av rasistiskt, främlingsfientligt och antisemitiskt material över internet](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 7 \(reviderad\) om nationell lagstiftning för att bekämpa rasism och rasdiskriminering](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 8 om att bekämpa rasism under kampen mot terrorism](#)

Europarådet, [ECRI, reviderad allmän policyrekommendation nr 9 om att förebygga och bekämpa antisemitism](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 10 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom och genom skolutbildning](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 11 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering inom polisen](#)

Europarådet, [ECRI, allmän policyrekommendation nr 14 om att bekämpa rasism och rasdiskriminering vid anställning](#)

[Europarådet, ECRI, allmän policyrekommendation nr 15 om att bekämpa hatretorik](#)

[Europarådet, ECRI:s årsrapporter](#)

[Europarådet, ECRI, Opinion on the concept of "racialisation" - 2021 \(ståndpunkt om begreppet "rasifiering"\)](#)

[Europarådet, ECRI, Roadmap to Effective Equality \(färdplan mot faktisk jämlikhet\)](#)

[Europarådets parlamentariska församling, rekommendation 1805 \(2007\) om hädelse, religiösa förolämpningar och hatretorik mot personer grundat på deras religion](#)

[Europarådets parlamentariska församling, rekommendation 1162 \(1991\) om den islamska civilisationens bidrag till europeisk kultur](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 2090 \(2016\), bekämpa internationell terrorism med upprätthållande av Europarådets normer och värden](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 2036 \(2015\) om att hantera intolerans och diskriminering i Europa med särskilt fokus på kristna](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 1928 \(2013\) om att säkerställa mänskliga rättigheter i förhållande till religion och tro samt att skydda religiösa grupper från våld](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 1887 \(2012\), diskriminering av flera slag mot muslimska kvinnor i Europa och för lika möjligheter](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 1743 \(2010\), islam, islamism och islamofobi i Europa](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 1605 \(2008\) om europeiska muslimska grupper som är utsatta för extremism](#)

[Europarådets parlamentariska församling, resolution 1510 \(2006\) om yttrandefrihet och respekt för religiös tro](#)

[Europarådet, Special Representative of the Secretary General of the Council of Europe on Antisemitic, anti-Muslim and other forms of religious intolerance and hate crimes, Online Survey – 2021 \(Europarådets generalsekreterares särskilda representant angående antisemitisk, antimuslimsk och andra former av religiös intolerans och hatbrott, undersökning på internet\)](#)

[Ethical Journalism Network \(2019\), Muslims in the Media: Towards More Tolerance and Diversity \(muslimer i medierna: mot ökad tolerans och mångfald\)](#)

[EU-kommissionen, Action Plan against Racism 2020-2025 \(åtgärdsplan mot rasism 2020-2025\)](#)

[EU-rådet, rambeslut 2008/913/JHA om att bekämpa vissa former av och uttryck för rasism och främlingsfientlighet med hjälp av straffrätten](#)

[EU:s byrå för grundläggande rättigheter / Europarådet – Europadomstolen för mänskliga rättigheter, Handbook on European non-discrimination law – 2018 \(handbok i europeisk lag mot diskriminering\)](#)

[EU:s byrå för grundläggande rättigheter \(2021\), direktiv \(EU\) 2017/541 om att bekämpa terrorism: inverkan på grundläggande rättigheter och friheter](#)

[EU:s byrå för grundläggande rättigheter, Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings – 2017 \(EU:s andra undersökning om minoriteter och diskriminering muslimer – valda iakttagelser\)](#)

[EU:s byrå för grundläggande rättigheter, Compendium of practices for hate crime \(kompendium om hantering av hatbrott\)](#)

[OSCE/ODIHR, Understanding Anti-Muslim Hate Crimes - Addressing the Security Needs of Muslim Communities: A Practical Guide – 2020 \(att förstå antimuslimska hatbrott – hantera muslimska grupperns behov av säkerhet: en praktisk handledning\)](#)

[OSCE/ODIHR, Hate Crime Victims in the Criminal Justice System. A Practical Guide – 2020 \(offer för hatbrott i straffrättsystemet: en praktisk handledning\)](#)

[OSCE/ODIHR, Europarådet och UNESCO, Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education – 2011 \(riktlinjer för utbildare om att bemöta intolerans och diskriminering mot muslimer: motverka islamofobi genom utbildning\)](#)

[OSCE/ODIHR, Information Against Hate Crimes Toolkit \(information mot hatbrott, verktygslåda\)](#)

[OSCE/ODIHR, Training Against Hate Crimes for Law Enforcement \(TAHCLE\) programme \(utbildning mot hatbrott för brottsbekämpning\)](#)

[OSCE/ODIHR, Prosecutors and Hate Crimes Training \(PAHCT\) programme \(åklagare och utbildning om hatbrott\)](#)

[FN, CERD \(rasdiskrimineringskommittén\), allmän rekommendation nr 36 om att förebygga och bekämpa rasprofilering genom brottsbekämpande personal \(2020\), CERD/C/GC/36](#)

[FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering](#)

[FN, Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter och FN:s utvecklingsfond för kvinnor \(UNIFEM\), FN:s enhet för jämställdhet och kvinnors egenmakt, Report of the Expert Group Meeting on gender and racial discrimination – 2000 \(rapport från expertgruppsmöte om kön och rasdiskriminering\)](#)

[FN:s, generalsekreterare, Strategy and Plan of Action on Hate Speech \(strategi och åtgärdsplan angående hatretorik\)](#)

[FN:s särskilda rapportören för religions- och trosfrihet, Rapport om att motverka islamofobi/antimuslimskt hat för att eliminera diskriminering och intolerans riktad mot religion eller tro \(2021\), A/HRC/46/30](#)

[FN:s särskilda rapportör för främjande och skydd av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter vid kampen mot terrorism, Report on the human rights impact of policies and practices aimed at preventing and countering violent extremism – 2020 \(rapport om hur mänskliga rättigheter påverkas av policyer och arbetsmetoder riktade mot att förebygga och motverka våldsamt extremism\), A/HRC/43/46](#)

[FN:s särskilda rapportör om nutida former av rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och liknande intolerans, 2017 rapport, A/72/287](#)

[FN, UNESCO, Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence – 2021 \(rekommendation om etik inom artificiell intelligens\)](#)

[FN, UNESCO, Declaration on the Principles of Tolerance – 1995 \(deklaration om principer för tolerans\)](#)

[FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna](#)

Rättsfall som citeras i del II och III

Europadomstolen för mänskliga rättigheter

Dahlab mot Schweiz (nr 42393/98), beslut den 15 februari 2001.

Norwood mot Storbritannien (nr 23131/03), beslut den 16 november 2004.

Leyla Şahin mot Turkiet [GC], (nr 44774/98), domslut den 10 november 2005.

Köse med flera mot Turkiet (dec) (nr 26625/02), domslut den 24 januari 2006.

Soulas med flera mot Frankrike (nr 15948/03), beslut den 10 juli 2008.

Dogru mot Frankrike, (nr 27058/05) och Kervanci mot Frankrike (nr 31645/04), domslut den 4 december 2008.

Féret mot Belgien (nr 15615/07), domslut den 16 juli 2009.

Le Pen mot Frankrike (nr 18788/09), beslut den 7 maj 2010.

S.A.S. mot Frankrike (nr 43835/11), domslut den 1 juli 2014.

Ebrahimian mot Frankrike (nr 64846/11), domslut den 26 november 2015.

Osmanoğlu och Kocabaş mot Schweiz (nr 29086/12), domslut den 10 januari 2017.

Belcacemi och Oussar mot Belgien (nr 37798/13), domslut den 11 juli 2017.

Dakir mot Belgien (nr 4619/12), domslut den 11 juli 2017.

E.S mot Österrike (nr 38450/12), domslut den 25 oktober 2018.

Sanchez mot Frankrike (nr 45581/15), domslut den 2 september 2021.

EU-domstolen (CJEU)

Fallen C-157/15, Samira Achbita, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor rasismebestrijding mot G4S Secure Solutions NV och 188/15 Bougnaoui och Association de défense des droits de l'homme (ADDH) mot Micropole Univers, CJEU, 14 mars 2017.

Fallen C-804/18 och C-341/19, IX mot WABE eV och MJ mot MH Müller Handels GmbH, CJEU, 15 juli 2021.

FN:s människorättskommitté

Yaker mot Frankrike (nr 2747/2016), 17 juli 2018.

Hebbadj mot Frankrike (nr 2807/2016), 17 juli 2018.